

МЛАДЕЖКО УЧАСТИЕ И МЛАДЕЖКИ ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРО-СРЪБСКИЯ ГРАНИЧЕН РАЙОН - БЪЛГАРИЯ

(ДОКЛАД ОТ ИЗСЛЕДВАНЕ)

Това изследване е проведено като част от проекта Младежки ездачи (Youth Riders), с водеща организация Свободен младежки център, Видин, България, в сътрудничество със Сдружение за развитие на децата и младежта - Отворен клуб, Ниш, Сърбия и Сдружение за место развитие „Каменица“, с.Каменица, Сърбия. Проектът е финансиран по Програмата за трансгранично сътрудничество INTERREG - IPA България - Сърбия. Целта на проекта е чрез изграждане на капацитет и сътрудничество в младежката работа и младежката политика да допринесе за интеграцията и социално-икономическото развитие на Българо-сръбския граничен район.

Изследването има за цел да опише текущото състояние - постиженията и дефицитите по отношение на младежкото участие и младежката политика като цяло в целевия район, който обхваща 6 гранични административни области от България (Видин, Монтана, Враца, София област, Перник и Кюстендил) и 7 в Сърбия (Бор, Зайчар, Топлица, Нишава, Пирот, Ябланица и Пчиня). Също така то служи за идентифициране и картографиране на наличните ресурси за младежки дейности в граничната област. Резултат на тази дейност са доклади на двата езика, които ще бъдат използвани от участниците в проекта, но също така са предназначени и за по-широк кръг младежки работници и други специалисти от двете страни, имащи отношение към проблемите на младежта. Изследването комбинира теоретично проучване на документи (закони, стратегии, планове, доклади, анализи и пр.) и емпирично изследване на терен в целевия район. Идеята е да се проучи младежката политика не само като намерения, а и като реални практики на регионално и местно ниво. При определяне на важните й елементи сме използвали 11-те индикатора за национална младежка политика, възприети от Съвета на Европа по предложение на Европейския младежки форум. Тези индикатори са в пълно съзвучие с европейските приоритети в работата с младежта, така както те са определени в цитираните по-долу ключови документи.

ЕВРОПЕЙСКА МЛАДЕЖКА ПОЛИТИКА

Младежта е сред приоритетите на социалната визия на Европейския съюз. Младите хора не са досадна отговорност, а важен ресурс за обществото, който може да бъде мобилизиран, за да се постигнат по-високите социални цели. Европейската младежка политика се гради на различни стратегически документи, между които:

Европейски пакт за младежта (2005) за подобряване на възможностите за развитие на знанията, мобилността, заетостта и социалното включване на младите европейски граждани. В областите на младежката политика е възприет отвореният метод на координация (ОМК).

Резолюция (2009/С 311/01) относно обновена рамка за европейско сътрудничество по въпросите на младежта (2010-2018), която поставя следните общи цели: създаване на повече равни възможности за всички млади хора в областта на образованието и пазара на труда и насърчаване на тяхната активна гражданска позиция, социално приобщаване и солидарност.

Стратегия на ЕС за инвестиране в младежта и за мобилизиране на нейния потенциал (2009), насочена към създаване на повече възможности за младежта в областта на образованието и трудовата заетост, подобряване на достъпа и пълноценно участие на всички млади хора в обществения живот и насърчаване на взаимната солидарност между обществото и младите хора.

Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите, приета от Конгреса на местните и регионалните власти на Съвета на Европа (ревизирана през 2003г.).

Резолюция CM/Res(2008)23 за младежката политика на Съвета на Европа с три основни приоритета за бъдещата политика и действие на Съвета на Европа в младежката област - права на човека и демокрация, съвместен живот в общества на различията и социалното включване на младите хора.

По отношение на младежката политика Европейския съюз прилага т.нар. Отворен метод на координация (ОМК). Основната идея на отворената координация е:

- координиране на политиките вместо тяхното законодателно уреждане;
- откритост за най-различни актьори, политики и методи;
- прозрачност и публична видимост.

Като страна член на ЕС Република България и като страна кандидат Република Сърбия прилагат ОКМ и синхронизират националните си младежки политики с тези на Европейския съюз.

11 ИНДИКАТОРИ ЗА (НАЦИОНАЛНА) МЛАДЕЖКА ПОЛИТИКА

Индикаторите за (национална) младежка политика са разработени от Европейският младежки форум, който е платформа от 91 международни неправителствени младежки организации и националните младежки съвети в Европа. Базиран в Брюксел, Младежният форум е признат партньор на Съвета на Европа и на институциите на Европейския съюз в областта на младежта. Решихме да използваме тези индикатори, а не някакъв друг подход в изследването,

поради добрата им корелация с целите на проекта, който насърчава тъкмо младежката активност и участие в правенето на политики, а не е ориентиран общо към решаване на младежките проблеми (такива като безработицата например).

Какво всъщност имаме предвид, когато използваме термина "младежка политика"? Какви трябва да са основните елементи на политиката за младежта - дали трябва да бъде разработвана и прилагана на местно, регионално или национално ниво? Съществуват ли общи знаменатели на младежката политика - някакви общи показатели за това какво трябва да включва?

Този документ представя 11 показатели, които могат да се разглеждат като основни елементи на (националната) младежката политика. Тези индикатори би трябвало бъдат възприемани като насочващ инструмент за държавни служители в сферата на младежта, както и инструмент за лобиране на младежки неправителствени организации, които се застъпват за по-активна политика в младежкия сектор.

Въпреки това е важно да се подчертае, че тези показатели не представят план за това, каква трябва да бъде политиката за младежта, а само някои от елементите, които би трябвало да бъдат включени в националния план за действие относно прилагането на тази политика. В допълнение на това, всяка младежка политика трябва да отговори на специфичните реалности на младите хора в своя избирателен район.

Индикаторите подчертават значението на младите хора като ресурс, а не да се гледа на тях като проблем, който трябва да бъде решен. Един проблемно ориентиран подход към младежката политика е по природа краткосрочен и създаден ад-хок, тъй като неговият фокус ще бъде върху опита да се „потуши пожар“ и да се решат проблеми, когато и където се появят. Обратно, когато младите хора са разглеждани като ресурс, то този подход се фокусира върху дългосрочни решения, които идентифицират нуждите и разработването на политики има за цел да позволи на младите хора да реализират пълния си потенциал като граждани. В същото време позволява на обществото да се възползва в най-голяма степен от своя интелектуален капитал.

Тези показатели могат да се използват при оценката на текущите политики за младежта. Въпреки това, по-големи усилия е необходимо да се вложат в намирането на начини за измерване на показателите. Без добри стандарти за измерване, оценяването не би било възможно. С тази задача вече се е заела Дирекцията за младежта и спорта в Съвета на Европа (www.coe.int/youth).

Индикаторите за (национална) младежка политика, разработени от Европейският младежки форум са следните:

1. Неформално образование
2. Политика за младежка квалификация
3. Младежко законодателство
4. Младежки бюджет
5. Младежка информационна политика
6. Политика на много нива
7. Младежко проучване
8. Политика на участие
9. Междусекторно сътрудничество
10. Иновации
11. Младежки съветнически органи

МЛАДЕЖКА ПОЛИТИКА В БЪЛГАРИЯ

ОБЩ ПРЕГЛЕД

МЛАДЕЖИ

В Република България "младежи" са лица на възраст от 15 до 29 години включително. Данните от последното преброяване, проведено в страната през 2011 година сочат, че такива са 1 324 481 души от общо 7 327 224 преброени (18,07%). Тенденцията е към намаляване, като се очаква към 2020 г. броят им да спадне до около един милион. Особено рязко намаляването ще се отрази на възрастовите групи 20-24 и 25-29 години. По време на преброяването 60% от младите хора живеят в градовете, а останалите в селата.

Тенденцията към общо намаляване на населението не е равномерна в страната. Пет от пограничните области с Република Сърбия - Видин, Монтана, Враца, Перник и Кюстендил са сред най-засегнатите, с над минус 10% естествен принос, като най-нисък е той в област Видин - минус 15,2%.

През последните години отново се наблюдава покачване на желанието за емиграция особено във възрастния диапазон 20-29 години. Всеки осми млад човек има конкретни намерения в обозримо бъдеще да емигрира. Над една четвърт проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина. Има промяна в образователната структура на миграционния поток, който е доминиран от млади хора със средно и по-ниско образование, докато тези с висше в по-голяма степен виждат бъдещето си в страната.

МЛАДЕЖКА ПОЛИТИКА

Основен закон, регламентиращ изпълнението на държавната политика за младежта е Закона за младежта, който е в сила от 20.04.2012г. Разпоредбите на

този закон се прилагат за непълнолетните лица, доколкото не противоречат на Закона за политическите партии, на Закона за закрила на детето и на Закона за лицата и семейството.

Според закона държавната политика за младежта е целенасочена и последователна дейност на държавата, общините, младежките организации и обществото, която има за цел създаване на благоприятни условия за пълноценно личностно развитие на младежите и участието им в обществения и икономическия живот, както и приобщаването им в управлението на местно, областно и национално ниво чрез дейности, насърчаващи развитието на младежите в страната. Основните принципи на държавната политика за младежта са:

- законност, прозрачност, равнопоставеност, целенасоченост, системност и последователност на политиките на държавата, общините и обществото за развитие на младежта;
- координиране на политиките за младежта в сферата на образованието, социалната политика, здравеопазването, културата, спорта, правосъдието, вътрешните работи и отбраната;
- координиране на държавната политика за младежта с политиката за младите хора, осъществявана от и в рамките на Европейския съюз, Съвета на Европа и Организацията на обединените нации;
- интеграция на политиките за децата и младежта;
- гарантиране на диалог и участие на младежите при формирането на политиката за младежта;
- свобода на сдружаване на младежите, свобода на младежките инициативи, самоуправление на младежките организации;
- децентрализация на политиките за младежта.

Държавната политика за младежта се провежда от Министерския съвет чрез министъра на младежта и спорта и в съответствие с Националната стратегия за младежта. Народното събрание приема Национална стратегия за младежта, която определя дългосрочните цели и приоритети на държавната политика за младежта на Република България за срок 10 години. Тя съдържа:

- анализ на предизвикателствата пред политиката за младежта;
- основните и специфичните цели и приоритети на държавната политика за младежта;
- дейности за постигане целите на стратегията;
- действия по наблюдение, оценка и актуализация на стратегията.

Народното събрание ежегодно одобрява годишен доклад за младежта по предложение на Министерския съвет, в който се отчита изпълнението на приоритетите и целите на Стратегията през съответната година. В изпълнение на Националната стратегия за младежта Министерският съвет приема ежегодно

до 31 март годишен план за изпълнение на Националната стратегия за младежта по предложение на министъра на младежта и спорта, който координира и ръководи разработването и изпълнението на годишния план. В изпълнение на Националната стратегия за младежта Министерският съвет приема национални програми за младежта по предложение на министъра на младежта и спорта. Министърът на младежта и спорта осъществява контрол върху изпълнението на националните програми за младежта. Финансовите средства за изпълнение на националните програми за младежта се планират ежегодно със закона за държавния бюджет за съответната година.

Областните управители осигуряват провеждането на държавната политиката за младежта на територията на съответната област, като:

- работят в тясно сътрудничество с Министерството на младежта и спорта и с младежките организации, регистрирани на територията на съответната област, когато се разглеждат въпроси, свързани с младежката политика;
- анализират състоянието на младежта в областта и формулират приоритетите и специфичните цели и мерки за развитие на регионалната политика за младежта.

Областният управител изготвя областния план за младежта, като обобщава общинските планове за младежта. Областният план за младежта определя целите и приоритетите на регионалната политика за младежта в съответствие с Националната стратегия за младежта, с областната стратегия за развитие и с потребностите на младежите в региона. Областният план за младежта съдържа:

- анализ на предизвикателствата пред младежта в съответната област;
- приоритетите и специфичните цели за провеждане на регионалната политика за младежта и мерки за постигането им;
- описание на съвместни дейности, които допринасят за постигане целите на Националната стратегия за младежта;
- организация и координация на дейностите за постигане на целите;
- действия по наблюдение и оценка на областния план за младежта;
- реда и начина за осигуряване на информация и публичност на плана.

Ежегодно до 1 март областните управители предоставят утвърдените областни планове за младежта на министъра на младежта и спорта.

Кметовете на общини отговарят за провеждането на общинската политика за младежта в съответствие с държавната политика за младежта. Кметовете на общини работят в тясно сътрудничество с Министерството на младежта и спорта, с областните управители и с младежките организации, когато се разглеждат въпроси, свързани с политиката за младежта. Кметовете на общини анализират състоянието на младежта в общината и изготвят проект на общинския годишен план за младежта. Ежегодно до 31 януари кметовете на общини предоставят на областните управители общинския годишен план за младежта за текущата

година и отчет за изпълнението на дейностите, насочени към младежите на територията на общината за предходната година. Кметовете на общини изпълняват общински планове и програми за младежта. При провеждане на общинската политика за младежта кметовете на общини могат да се подпомагат от общински консултативни съвети по въпросите за младежта, създадени с решение на общинския съвет.

Общинският план за младежта се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината след съгласуване с общинския консултативен съвет по въпросите за младежта, където такъв е създаден. Общинският план за младежта определя целите и приоритетите на общинската политика за младежта, както и финансовите ресурси за неговата реализация в съответствие с Националната стратегия за младежта. Общинският план за младежта съдържа:

- анализ на предизвикателствата пред младежта в съответната община;
- приоритетите и специфичните цели за провеждане на общинската политика за младежта и мерки за постигането им;
- описание на дейности, които допринасят за постигане на целите на Националната стратегия за младежта;
- организация и координация на дейностите за постигане на целите;
- действия по наблюдение, оценка и актуализация на общинския план за младежта;
- реда и начина за осигуряване на информация и публичност на плана.

МЛАДЕЖКИ ДЕЙНОСТИ

Според закона Младежка дейност е организирана дейност или инициатива, чиято цел е да представя, защитава и развива интересите и потребностите на младежта. Държавата и общините насърчават и подпомагат осъществяването на дейности и услуги за младежта, които се изразяват във:

- информационни и консултантски услуги в подкрепа на личностното, общественото и кариерното развитие на младежта;
- дейности, насочени към подкрепа на младежите за успешната им трудова и житейска реализация;
- дейности за организиране на свободното време;
- насърчаване на неформалното обучение за разширяване на знанията, опита и уменията на младежите за приобщаването им към ценностите на гражданското общество, науката, културата, изкуството, предприемачеството, здравословния начин на живот, спорта, безопасността на движението по пътищата и за предотвратяване на противообществените прояви на младежите;
- дейности в подкрепа на младежкото доброволчество.

В младежките дейности се прилага индивидуален подход и оценка на конкретните потребности на младите хора и особеностите на младежката възраст.

МЛАДЕЖКИ ОРГАНИЗАЦИИ

Младежка организация е доброволно сдружение на лица, от които не по-малко от 70 на сто са на възраст от 15 до 29 години включително, за осъществяване на младежки дейности. Непълнолетни лица могат да членуват в младежки организации с изричното писмено съгласие на техните законни представители. Младежките организации могат да се създават като юридически лица с нестопанска цел, регистрирани при условията и по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, или като организирани младежки структури при условията и по реда на специални закони. За младежка организация се приема и сдружение на младежки организации.

Развитието на младежките организации се насърчава и подпомага чрез национални, областни, общински, европейски и международни програми и проекти.

Национално представителна младежка организация е младежка организация, която има членове не по-малко от 900 физически лица и извършва дейност на територията на не по-малко от 30 на сто от общините в страната. Младежките организации, които отговарят на тези изисквания, се вписват в списък на национално представителните младежки организации по определена процедура за срок от 3 години.

МЛАДЕЖКИ РАБОТНИЦИ

Младежният работник е пълнолетно лице, което е преминало специално обучение за работа с младежи и/или е придобило професионален опит за работа с младежи и изпълнение на младежки дейности. Младежният работник подпомага дейността на младежките организации, като анализира, планира, организира, наблюдава и оценява младежките дейности, въз основа на индивидуален подход и оценка на конкретните потребности на младежите. Националните и общинските програми за младежта включват дейности в подкрепа на развитието и специалното обучение на младежкия работник.

МЛАДЕЖКО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

Младежка доброволческа дейност е общественополезна дейност, извършвана безвъзмездно от младежи на територията на Република България или в друга държава по програми и инициативи в сферата на социални, младежки, спортни и други общественозначими дейности. Държавата и общините насърчават младежките доброволчески дейности чрез национални и общински програми за

младежта. Младежката доброволческа дейност се полага въз основа на принципите на:

- свободен избор;
- безвъзмездност;
- лична отговорност;
- равнопоставеност;
- зачитане на живота, здравето и достойнството на доброволеца.

Непълнолетни младежи осъществяват младежка доброволческа дейност само с писмено съгласие на техните законни представители. На непълнолетни доброволци не могат да бъдат възлагани дейности, които са забранени или ограничени за извършване за някои категории лица поради тежкото, вредното или опасното влияние върху психиката и организма им съгласно действащото законодателство. При осъществяване на младежка доброволческа дейност от непълнолетни доброволци организаторът на дейността им осигурява квалифициран пълнолетен ръководител.

Младежите доброволци - граждани на държава - членка на Европейския съюз, на държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, и на Конфедерация Швейцария, осъществяват младежка доброволческа дейност при условията за българските граждани. Извън тези случаи младежите доброволци могат да получат разрешение за пребиваване на територията на Република България за осъществяване на младежка доброволческа дейност в съответствие със Закона за чужденците в Република България.

Младежките организации въвеждат и популяризират добри практики за младежка доброволческа дейност. Ежегодно до 1 март младежките организации предоставят в Министерството на младежта и спорта информация за добри практики за младежка доброволческа дейност.

При извършване на младежка доброволческа дейност всеки младеж доброволец получава инструктаж за безопасност на труда или съответно специализирано обучение от организатора на проявата. По искане на младежите доброволци организаторът на проявата издава документ, удостоверяващ участието на доброволеца.

НАЦИОНАЛНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА МЛАДЕЖТА

Министерството на младежта и спорта създава и поддържа Национална информационна система за младежта (НИСМ) с цел осигуряване на актуална информация за потребностите на младежта в страната, както и за планирането, наблюдението, управлението и оценката на политиките за младежта на

национално, областно и общинско ниво. Националната информационна система за младежта съдържа:

- данни за младежките организации в страната;
- списък на национално представителните младежки организации;
- изследвания за състоянието на младежта, анализи и оценки за провеждането на политиките за младежта на национално, областно и общинско ниво;
- национални и европейски документи, свързани с осъществяване на политиката за младежта;
- актуална информация за възможностите за финансиране на младежки дейности.

Националната информационна система за младежта е общодостъпна чрез интернет страницата на Министерството на младежта и спорта. Младежките организации, които кандидатстват за финансиране по национални и европейски програми за младежта, са длъжни да са вписани в Националната информационна система за младежта.

МРЕЖА ОТ МЛАДЕЖКИ КОНСУЛТАТИВНО-ИНФОРМАЦИОННИ ЦЕНТРОВЕ (МИКЦ)

Чрез откриването на МИКЦ-ове във всички областни градове в страната се цели подкрепа на младите хора, чрез създаване на условия и възможности за личностното им и професионално развитие и чрез предоставяне на безплатни специализирани услуги, съобразно потребностите на младежите и спецификите на конкретното населено място.

На територията на една административна област може да бъде изграден и да функционира с финансиране от националния бюджет (чрез Националната програма за младежта - виж по-долу) фиксиран брой МИКЦ, но не по-малко от един за всеки областен град. Точният брой на МИКЦ се определя от Националния координатор на програмата. За градовете с по-голям брой млади хора и завишени потребности на целевата група е възможно създаване на повече от един МИКЦ, както и изнесени офиси в по-малките общини от региона. МИКЦ се хостват от местни неправителствени организации, които се избират с конкурс. В случай, че на територията на областен град няма неправителствена организация, която да отговаря на изискванията и условията за основаване и функциониране на МИКЦ, се допуска организация, развиваща дейността си в съседен областен град, да кандидатства с проектно предложение за предоставяне на услуги за младите хора в този град.

Ключова цел е функционирането на центровете да се осъществява в партньорство с общинските звена за младежки дейности, органите на местното самоуправление или териториалните подразделения на държавната администрация, за да се насърчи привличането и прякото участие на целевата

група младежи в процеса на вземане на решение на местно, регионално и национално ниво.

Младежките информационно-консултантски центрове предоставят стандартизиран пакет от качествени услуги съобразно конкретните потребности на младите хора. Услугите, предоставяни от МИКЦ, са в следните три категории:

1. **Обучения.** МИКЦ организира и провежда обучения на млади хора. Допустимите теми за обучения се определят от националния координатор на Програмата. Те са еднакви за всички центрове. При разработването на проектното си предложение за годишно финансиране, екипът на МИКЦ описва планираните обучения, тяхната тематика и брой. Темите за обученията се избират от общ списък, разработен и утвърден от националния координатор на Програмата. За всяко от планираните обучения е необходимо в проектното предложение да се представи автобиография на обучител с подходящ профил и компетенции. Всяко от обученията трябва да обхваща минимум 20 младежи. Възможно е провеждането на изнесени обучения в малки населени места на територията на областта, в която е ситуиран съответният МИКЦ.
2. **Информационни услуги.** Информационните услуги са насочени към предоставяне на актуална, систематизирана и достъпна информация, удовлетворяваща широк спектър от интереси и потребности на младите хора, чрез разработване и разпространение на информационни материали, организиране на информационни кампании и запознаване на младите хора с институциите и с правата им като част от местната общност, като граждани на Република България и на Обединена Европа. Информацията може да се предоставя на място в МИКЦ, както и извън него, по телефон, електронна поща, чрез интернет страницата на МИКЦ и/или профили в социалните мрежи, чрез други подходящи канали за разпространение на информация. Прави се своевременно актуализиране на информационния поток и предоставянето му на потребителите в удобен за ползване вид. Печатните информационни материали са с унифициран дизайн, разработен от националния координатор на Програмата.
3. **Консултантски услуги.** Консултантските услуги са насочени към предоставяне на превантивна и навременна квалифицирана и специализирана помощ за индивидуални или групови консултации, които са безплатни за младите хора. Консултациите могат да бъдат осъществени на място в младежкия център, извън него - в близост до места, в които обичайно се събират младежи, в малки населени места и села и др. Консултациите могат да бъдат организирани по заявка на младите хора, младежките организации и структури или по

предварително зададени от центъра график и теми за конкретен период от време.

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА МЛАДЕЖТА (2012 - 2020)

Националната стратегия за младежта (2012-2020) е ориентирана към изграждане и реализиране на единна, последователна и устойчива младежка политика в България, основана на многосекторния подход, междусекторното сътрудничество и съвместното управление с младите хора на национално, регионално, областно, общинско ниво. Стратегията задава основните рамки, очертава визията, целите и приоритетите за развитие на младите хора в страната в дългосрочен план. Тя отчита необходимостта от комплексни действия, насочени към развитие на политики за младежта, създаване на условия за качествено и достъпно образование, възпитание и пълноценно развитие на личността, равни възможности за всички млади хора в областта на образованието и пазара на труда и насърчаване на тяхната активна гражданска позиция.

Приоритетите на стратегията включват:

1. Насърчаване на икономическата активност и кариерното развитие на младите хора
2. Подобряване на достъпа до информация и качествени услуги
3. Насърчаване на здравословния начин на живот
4. Превенция на социалното изключване на млади хора в неравностойно положение
5. Развитие на младежко доброволчество
6. Повишаването на гражданската активност
7. Развитие на младите хора в малките населени места и селските райони
8. Развитие на межкултурния и международния диалог
9. Повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността

От тях за целите на изследването най-голямо значение имат приоритети 5 и 6, затова ще ги представим по-подробно с техните стратегически и оперативни цели, задачи и очаквани резултати.

Приоритет Развитие на младежкото доброволчество

Стратегическа цел: развитие на доброволството сред младите хора като движеща сила за личностно развитие, мобилност, учене, конкурентоспособност, социално сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание.

Оперативна цел: Създаване на повече доброволчески възможности за младите хора, особено за трансгранична мобилност чрез по-пълно използване на средствата от програмата на ЕК „Еразъм+”.

Задачи:

- Присъединяване и осигуряване на прилагането на Европейската конвенция за насърчаване на транснационалната дългосрочна доброволческа служба за младежи на Съвета на Европа.
- Насърчаване и подпомагане на участието на българските младежи в международното младежко доброволчество.

Оперативна цел: Гарантиране правата на младите доброволци.

Задачи:

- Правно регулиране на статута на младите доброволци. Закрила от възлагане на дейности, които оказват или могат да окажат вредно или опасно влияние върху тяхната психика и здраве.
- Осигуряване на подходящо обучение и квалификация за младите доброволци, свързани с извършваните от младежите доброволчески дейности.

Оперативна цел: Популяризиране на доброволството.

Задачи:

- Удостоверяване и признаване на обучението, опита и уменията, получени от младите хора по време на доброволческата дейност.
- Въвеждане и поддържане на добри практики за управление на млади доброволци за набиране, обучение, стимулиране, наблюдение и оценка, както и за признание на постиженията им.
- Въвеждане на „доброволческа книжка” като официален удостоверителен документ за обстоятелствата, свързани с доброволческата дейност на младите хора.
- Правно регулиране на статута на доброволческите организации.
- Установяване на стандартите за младежкото доброволчество и на публичен контрол в защита на младите доброволци.
- Насърчаване на младежкото доброволчество от държавата и общините.

Очаквани резултати:

- Прилагане на европейските стандарти, предвидени в Европейската конвенция за насърчаване на транснационалната дългосрочна доброволческа служба;
- Увеличаване броя на българските младежи, участващи в международното младежко доброволчество;
- Увеличаване на броя на доброволците в България;

- Създадени ефективни механизми, гарантиращи правата на младите доброволци; Признаване на уменията, придобити чрез доброволството, като важна форма на неформално образование.

Приоритет Повишаване на гражданската активност

Стратегическа цел: Осигуряване на възможности за пълноценно участие на младите хора в гражданския живот и за приобщаването им към основните демократични ценности и стандарти.

Оперативна цел: Насърчаване на самоорганизирането на младите хора.

Задачи:

- Насърчаване и подпомагане на развитието на младежките организации от държавата, общините, бизнеса и обществото.
- Усъвършенстване на нормативната уредба за младежките организации.
- Признаване на приноса на инициативите на неорганизираните млади хора.
- Популяризиране и мултиплициране на добри практики на младежка гражданска активност.
- Създаване на условия за подкрепа и реализиране на младежки кампании и младежки инициативи.
- Стимулиране на общините да осигуряват административна и финансова подкрепа за младежки организации и младежки клубове;
- Стимулиране на общините да предоставят безвъзмездно инфраструктура за развитие на младежка работа;
- Стимулиране на неформални групи млади хора;
- Популяризиране ролята на младежките организации в развитието на младежта.

Оперативна цел: Насърчаване на гражданското образование и обучение.

Задачи:

- Популяризиране и обучение по защита на правата на човека, особено по въпросите на правата на детето, дискриминацията, равнопоставеността между половете, трудовите права на младите хора.
- Обучение на младежки лидери.
- Създаване на устойчиви инструменти за развитие на младежко лидерство.

Оперативна цел: Осигуряване на ефективно представителство на интересите на младите хора във формирането, изпълнението и оценката на секторните политики на национално, регионално, областно и общинско ниво.

Задачи:

- Мобилизиране на участието на младите хора в управлението на местно, областно и национално ниво и в гражданския контрол върху дейността на общинските и държавните органи, включително и чрез кампании за връщане на доверието на младите хора в администрацията.
- Насърчаване на създаването и развитието на младежко представителство чрез: установяване на гаранции за демократично устройство, представителност, и публичност; подпомагане на младежко представителство от държавата и общините; осигуряване на представителство на младите хора на национално, регионално, областно и общинско ниво във взимането, изпълнението и оценката на решения, касаещи младите хора.
- Стимулиране на участието на младите хора и техните организации в опазването, подобряването и управлението на природното богатство.
- Организиране на кампании и инициативи по актуални теми и в изпълнение на политиките на Европейския съюз, Съвета на Европа и ООН по отношение на младите хора.
- Осигуряване на административна и финансова подкрепа от общините и държавата за обединения на младежки организации на местно, регионално и национално ниво;
- Осигуряване на достъп до процеса на взимане на решения на общинско, областно и национално ниво чрез стимулиране на създаването на консултативни младежки съвети и комисии с участието на младежта.

Очаквани резултати:

- Увеличаване на избирателната активност на младите хора в национални, местни и европейски избори.
- Активизиране на участието на младите хора при решаване на младежките проблеми.

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА МЛАДЕЖТА 2016-2020

Националната програма за младежта (2016-2020) е един от инструментите за изпълнение на приоритетите на националната политика за младите хора. Програмата е приета от Министерския съвет и се реализира на национално ниво. Тя се базира на отчетените потребности на младежите в страната и е в синхрон с приоритетите на европейската политика за младежта. Програмата е в съответствие и изпълнява целите на Националната стратегия за младежта (2010-2020), приета от МС през октомври 2010г. Необходимите средства за реализация на Програмата през програмния период 2016-2020 г. се осигуряват в рамките на бюджета на Министерство на младежта и спорта.

Национален координатор на Програмата е министърът на младежта и спорта. Националният координатор утвърждава условията за разработване на проектни

предложения по Програмата, с подробно описание и разяснение на изискванията към организациите и проектните дейности, съобразно определените стратегически приоритети, направления и индикативни дейности.

Министърът на младежта и спорта одобрява индикативна годишна програма и обявява годишните приоритети в зависимост от потребностите на младите хора и от социално-икономическата среда в страната.

Конкретните условия за кандидатстване за всяка текуща година и размерът на отпусканата финансова помощ се оповестяват от националния координатор чрез публикуване на конкурсните процедури и предоставяне на указания за разработване на проектни предложения по Програмата.

Програмата предвижда финансиране на младежки дейности по следните подпрограми:

- Развитие на мрежата от младежки информационно-консултантски центрове (МИКЦ);
- Национални младежки инициативи и кампании.

АНАЛИЗ НА МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА ПО ИНДИКАТОРИ В БЪЛГАРСКИЯ ГРАНИЧЕН РАЙОН

Предвид, че изследването разглежда ефектите от младежката политика чрез проявлението им на регионално и по-ниско, местно ниво, това в някаква степен влияе върху прилагането им в пълна степен и може да достигне до констатации, които не са типични за останалата част от страната. Въпреки това ще се водим от разбирането, че една национална политика е ефективна тогава, когато до стига до всички, независимо в каква географска област се намират, доколкото тя е икономически развита или изостанала и т.н.

Ще отбележим също, че изследването няма за цел толкова да направи оценяване на политиките, а по-скоро да опише и анализира текущото състояние, така че да изгради, доколкото е възможно, една обективна картина, която да послужи за целите на проекта. Разбира се, това не пречи направените констатации и изводи да се ползват от публичните власти за усъвършенстването им.

В рамките на изследването бяха проучени множество документи (планове, програми, отчети, стратегии, статuti и др.) на местни власти и други структури в региона, както и посетени 10 населени места от всичките шест гранични области, включително всички административни центрове, а именно: Видин, Лом, Димово, Монтана, Враца, Ботевград, Перник, Радомир, Кюстендил и Дупница. Проведени бяха 40 интервюта с представители на местни власти (9), публични институции, работещи с младежи (4), младежки информационно-консултантски

центрове (5), младежки и работещи с младежи граждански организации (22), както и две фокус групи с младежи във Видин и Враца.

ИНДИКАТОР 1. НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Описание на индикатора

Въпреки че е важно да се обърне внимание на условията за младите хора в училищната система и в университетите чрез политики за формално образование, то крайъгълен камък за "политиката за младежта" е фокусирането ѝ върху това как младите хора могат да станат активни граждани с положителен принос за обществото. Това предполага много по-широка перспектива и набляга на неформалното образование - образование извън системата на формалното образование.

Как може правителствената политика да окуражи и насърчи един активен обучителен процес на млади хора извън системата на формалното образование? Младежките инициативи, младежките клубове и младежките неправителствени организации, които активно включват младежи на всички равнища и където младите хора сами решават какви дейности да изпълняват, играе централна роля в развитието на младите хора като активни граждани в обществото.

Правителствата трябва да възприемат като важна задача насърчаването на развитие на активен и силен младежки неправителствен сектор, състоящ се от демократични, отворени и приобщаващи младежки сдружения, които включват младите хора.

Анализ на индикатора в целевия район

Според Закона за младежта, държавата и общините подпомагат осъществяването на дейности и услуги за младежта, които се изразяват в насърчаване на неформалното обучение за разширяване на знанията, опита и уменията на младежите за приобщаването им към ценностите на гражданското общество, както на младежкото доброволчество. Механизмът за тази подкрепа е чрез младежките организации, които имат достъп до национални, областни, общински, европейски и международни програми и проекти. На практика, както ще видим, достъпът до подобни програми за развитието на неформалното образование не е ограничен само да младежките организации и това позволява с неформално образование на младежи да се занимават и другите неправителствени организации, както и редица институции.

Младежки организации и организации, работещи с младежи. Както вече бе пояснено по-горе за младежка организация в България по закон се счита сдружение за осъществяване на младежки дейности на лица, от които не по-

малко от 70 на сто са на възраст от 15 до 29 години. Младежките организации могат да се регистрират в съда като останалите юридически лица с нестопанска цел или като организирани младежки структури по реда на специални закони. За младежки организации не се приемат неформалните групи. Според закона, за да има достъп една младежка организация до национални или европейски програми за младежта, тя трябва да е регистрирана в Националната информационна система за младежта. От сайта на тази информационна система (<http://nism.bg/>) е видно, че в края на 2016г. в 6-те области са регистрирани общо 17 организации, но само 8 от тях са определени като младежки организации, останалите работят с младежи, без да са „младежки“. Собственото ни проучване, включително на място, дава по високия брой от 55 младежки и работещи с младежи организации, както следва:

Област	Брой организации	Брой изследвани	% от общия брой
Видин	6	4	67%
Монтана	8	3	38%
Враца	9	5	56%
София област	7	1	14%
Перник	8	3	38%
Кюстендил	17	6	35%
Общо	55	22	40%

Нямаме претенцията да сме обхванали всички регистрирани организации, още по-малко да се ангажираме с мнение колко от тях са действително активни и работещи, имайки предвид динамиката в този сектор. В проучването бяха достигнати 22 от тях чрез посещение на място и провеждане на интервюта. Бяха проучвани както големи организации, така и новосъздадени, в различни населени места - областни градове (Видин, Монтана, Враца, Перник и Кюстендил) и по-малки такива (Лом, Ботевград, Дупница, Радомир, Димово). От всички участващи в изследването 14 НПО се определят като младежки съгласно българското законодателство, което е около 64%, останалите работят за младежта, без да са младежки организации. Същевременно прави впечатление, че тъкмо останалите са организации с по-сериозен капацитет с годишни бюджети надхвърлящи 100 000 лв (около 50 000 евро) и с постоянни екипи. Средния годишен бюджет на участващите организации е около 55 000 лв (около 27 500 евро). Като мнозина правят уточнението, че тази величина е много динамична и се определя от това доколко успешни са били при кандидатстването си по проекти. Проектите са основен източник на приходи за преобладаващия брой участници. Средният брой реализирани проекти за последните три години на участник е осем, но тази цифра не е много реалистична, като се има предвид че тук се включват всякакви инициативи, а и само една от изследваните организации (П.У.Л.С. - Перник) сама има реализирани над 50 проекта за същия период. Малък брой, предимно новосъздадени младежки организации, разчитат

на кампании за набиране на средства или частни дарения, както и приходи от членски внос. Само две организации имат постоянно държавно финансиране, поради това че развиват социални услуги - държавно делегирана дейност. Останалите се оплакват от хроничен недостиг на средства, което влияе върху човешкия им ресурс.

Средния брой персонал, който организациите декларират (постоянен и такъв наеман периодично) за последната година е 8,4 души, от които 2,9 са младежки работници. При провеждането на интервюта участниците се затрудняваха да посочат колко са младежките работници поради факта, че в класификатора на професиите такава длъжност не съществува и трябваше интервюиращите да обясняват какво се има предвид.

От всички участващи организации 12 (55%) декларират, че развиват програми за неформално образование, но много малка част могат да формулират какви точно програми развиват. Общо е виждането, че работата по проекти с младежи сама по себе си е форма на неформално образование (например учене чрез правене). В този смисъл обаче трудно би могло да се твърди за наличие на някакъв целенасочен процес. Тук отново изключение са големите организации, при които има ясно профилиране в една или друга област.

Действащите *програми*, които могат да подпомогнат развитието на неформалното образование в целевия район бихме могли да разделим на европейски, национални, регионални и общински.

Като член на Европейския съюз Република България е пълноправен участник в редица европейски програми, включително такива, насочени към младежта. Сред тях определено най-значимата по отношение на разглеждания индикатор е програмата на общността Еразъм+.

На национално и на регионално ниво оперативни програми като „Развитие на човешките ресурси“ или „Наука и образование за интелигентен растеж“, финансирани от Европейския социален фонд и българското правителство, както и програмите за териториално сътрудничество (които са регионални) също дават, макар и по-ограничени възможности за подкрепа на неформални форми на обучение.

Национална програма за младежта (2016-2020) е един от правителствените инструменти за изпълнение на приоритетите на националната политика за младите хора. Тя е в съответствие и изпълнява целите на Националната стратегия за младежта (2010-2020). Програмата има няколко стратегически цели, като една от тях има пряко отношение към Индикатор 1 - Неформално образование: Развитие на доброволчеството сред младите хора като движеща сила за личностно развитие, мобилност, учене, конкурентоспособност, социално

сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание.

Целевите общински програми могат да бъдат също значим инструмент за развитието на неформалното образование. Най-добър пример в това отношение в страната е Програма „Младежки проекти“ на община Варна, действаща от 12 години. По примера на Варна и други български общини започнаха да развиват подобни програми за младежта, в зависимост от своите възможности. От направеното проучване се установи, че в целевия регион почти липсват такива инициативи на местните власти, с изключение на Община Кюстендил. Последната подпомага проекти за младежки дейности на младежки НПО, без тематични ограничения. Условиата и необходимите документи са публикувани на електронната страница на община Кюстендил. През 2016 година е реализиран проект "Изкуството срещу насилието" от БЧК - Кюстендил. Той е насочен към млади хора с нисък социален статус на възраст 15-29 години. Целта е създаване на предпоставки за социална интеграция и адаптация на тези млади хора към обществото, преодоляване на насилието чрез изграждане на позитивни умения за общуване, добиване на повече увереност, създаване на социални контакти, уплътняване на свободното време и разнообразяване на тяхното ежедневие. Подобна програма планира да развие и Община Враца през 2017г, но предстои това да бъде одобрено от Общинския съвет.

Като един от добрите примери за неформално учене, развитието на *младежкото доброволчество* ни дава също информация за степента на удовлетворяване на Индикатор 1. На национално ниво се признава, че по сравнение с други държави (в ЕС и извън него) младите хора, които полагат доброволен труд в страната са малко. Причините за недостатъчното разпространение на доброволството са обусловени от редица фактори - възпитание в семейството, липса на традиции, недостатъчен ресурс за финансиране на инициативи, липса на достатъчна мотивация, социално-икономическо положение и материален статус на младите хора, недостатъчна информация за работата на неправителствените организации, липса на нормативна база (в България няма приет Закон за доброволството) и др.

От проучените работещи с младежи организации в целевия район 13 (55%) твърдят, че развиват собствени доброволчески програми. Този сравнително висок процент обаче олеква, когато трябва да се конкретизира в каква точно област е доброволството, когато става ясно, че използването на доброволци по принцип за някой вече е доброволческа програма. Все пак и тук има разлики - организации като П.У.Л.С. или Врачански Балкан имат ясни профили на ползваните доброволци и собствени методически разработки в тази област. Средният брой ползвани младежи-доброволци годишно от участващите в допитването е 87, като и тук има големи разлики - от организации, които изобщо не използват, до такива, които разчитат изключително на доброволци за

осъществяване на дейността си. Примерно сдружение Български Младежки Форум, регистрирано във Видинска област, ползва до 200 доброволци годишно за своите инициативи. Рекордър в това отношение отново е фондация П.У.Л.С. - Перник, която посочва цифрата 350.

За да сме напълно изчерпателни по отношение на този индикатор, трябва да кажем и няколко думи за дейността на общинските младежки домове. Младежките домове са публични структури с добра материална база, изградени по времето на социализма с идеята да ангажират свободното време на младите хора и да ги възпитават в неговата идеология. След промените, една част от тях запазиха функциите си, разбира се без идеологията (Перник, Враца, Монтана), на други базата бе предоставена на други организации (например на читалище в Кюстендил, развиващо подобни дейности), а трети станаха търговски дружества. Най-често младежките домове представляват не нещо друго, а културни центрове за младежта, предоставяйки (най-често платени) услуги, като например курсове по танци, музика, изобразително изкуство, театрално майсторство и др. подобни.

ИНДИКАТОР 2. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕЖКА КВАЛИФИКАЦИЯ

Описание на индикатора

Правителството трябва да насърчи развитието на добре обучени хора в младежкия сектор, така че те да могат да мултиплицират и повишат информираността по различни въпроси. Тези квалифицирани лица могат също по-добре да улеснят развитието на неправителствените структури в областта на младежта.

Политиката за младежка квалификация е предпоставка за по-добро структуриране на неправителствения сектор.

Анализ на индикатора в целевия район

В българските условия единствената идентифицирана възможност за предоставяне на обучение на младежкия сектор от страна на правителството е това да става чрез Националната програма за младежта и то е повече намерение, отколкото практика. Логиката на интервенцията на програмата предвижда тя да финансира т.нар. Младежки информационно-консултантски центрове (МИКЦ), които с необходимите материални условия, експертен екип и качество на предлаганите услуги за младите хора, са водещ приоритет за правителството в реализирането на младежките политики на местно ниво. Тези центрове, които се хостват от местни НПО, предлагат различни услуги за младите хора, включващи и обучение. Обръща се внимание на квалификацията на треньорите,

както и за постигане на стандартизация на предлаганите услуги и оценка (обратна връзка) от потребителите.

Анализ на индикатора в целевия район

В целевия район има МИКЦ в следните градове - Видин, Монтана, Враца, Перник и Кюстендил. С едно уточнение, че изглежда тези структури не са работили пълноценно през 2016г поради липса на финансиране, на въпроса с колко обучени треньори разполагат, получихме следните отговори:

Видин - 5
Монтана - 10
Враца - 11
Перник - 10
Кюстендил - 5

При оценка на квалификацията на треньорите се посочва „отлична“ от всички участници. На въпросите относно дейността на МИКЦ и ползите за младите хора, получихме следните отговори (отново с горната уговорка):

МИКЦ	Информирани	Обучени	Консултирани
Видин	6744	85	1290
Монтана	53	0	37
Враца	1789	170	1439
Перник	500	220	400
Кюстендил	5260	200	870
ОБЩО	14 346	675	4 036

ИНДИКАТОР 3. МЛАДЕЖКО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Описание на индикатора

Необходимо е да има законодателство за младежта, което да съответства на другите измерения на проактивна политика за младежта. Такова законодателство трябва да потвърждава участието на младите хора и младежките неправителствени организации в политиката за вземане на решения и да постави законодателна рамка за ефективна държавна администрация, която да работи с проблемите на младежта.

Анализ на индикатора в целевия район

Основен закон, регламентиращ изпълнението на държавната политика за младежта е Закона за младежта, който е в сила от 20.04.2012г. Разпоредбите на този закон се прилагат за непълнолетните лица, доколкото не противоречат на Закона за политическите партии, на Закона за закрила на детето и на Закона за

лицата и семейството. Индикаторът изисква младежкото законодателство да потвърждава участието на младите хора и младежките неправителствени организации в политиката за вземане на решения и да постави законодателна рамка за ефективна държавна администрация, която да работи с проблемите на младежта. В това отношение Законът за младежта декларира сред основните принципи на националната младежка политика:

- координиране на политиките за младежта в сферата на образованието, социалната политика, здравеопазването, културата, спорта, правосъдието, вътрешните работи и отбраната;
- гарантиране на диалог и участие на младежите при формирането на политиката за младежта.

Важно е да стане ясно обаче, както по какви механизми ще се осъществява както координирането на политиките, така и ще се гарантира участието на младежите в процесите на вземане на решения. Според същия закон, единствения предвиден начин това да стане са консултативните съвети изграждащи се на национално и общинско ниво (като вторите не са задължителни).

На регионално и местно ниво в целевия регион трудно откриваме подобни регламенти. При интервюиране на представители на общините или МИКЦ, като основен документ се посочва годишния общински план за младежта, който местните администрации са задължени да приемат. В редки случаи (напр. община Димово) има приета Общинска стратегия за младежта, други посочват статута на изградения Консултативен съвет по младежките въпроси като такъв регламент. Приятно изключение е Община Кюстендил, която има Правила за подпомагане на проекти за младежки дейности.

ИНДИКАТОР 4. МЛАДЕЖКИ БЮДЖЕТ

Описание на индикатора

Във връзка със силното признаване за вземане на участие в социалния живот и младежки неправителствени организации, очертани в Индикатор 1, то е необходимо да има бюджет за насърчаване на развитието на младежки инициативи и младежки организации. С цел да се насърчи развитието на устойчив младежки НПО сектор, правителството трябва да отпусне административно финансиране за младежки организации, което да им позволи да поддържат офис и да изпълняват други задачи, които не са свързани специално с проекти (законови срещи, общуване с членовете си и т.н.). Необходимо е от държавния бюджет да бъдат отпуснати средства за реализиране на дейности, които да се изпълняват от младежкия НПО сектор, което означава, че правителството трябва да отпусне безвъзмездна помощ за младежки дейности.

Анализ на индикатора в целевия район

Както вече бе обяснени по-горе младежките и работещи с младежи организации могат да кандидатстват по програма „Еразъм+“, както и по други европейски или национални програми, изцяло или преобладаващо финансирани от ЕС. Конкретния размер на тези средства трудно може да бъде преценен, но те са един значителен ресурс, който съдейства за устойчивостта на младежкия сектор в България. Тези средства обаче, не са целево насочени за постигане на тази устойчивост, тя е „страничен ефект“.

Смисълът на индикатора „младежки бюджет“ е конкретно да оцени доколко публичните власти в конкретната страна (на всички нива) реално подкрепят младежкия сектор и неговата устойчивост. В това отношение важни са националните и местните програми, насочени целево към него. Националната програма за младежта е именно такава. Необходимите средства за реализация на Националната програма за младежта през програмния период 2016-2020 г. се осигуряват в рамките на бюджета на ММС за съответната година и съобразно разходните тавани в тригодишната бюджетната прогноза. За да се добие някаква представа за порядъка на реалните очаквани средства ще цитираме проекта на Програмата, предложен за обществено обсъждане преди нейното приемане, в който сумите по години бяха конкретно посочени (в окончателния вариант тази таблица липсва):

Година	Бюджет
2016	2 300 400 лв. (приблизително 1 176 200 евро)
2017	2 600 400 лв. (приблизително 1 329 600 евро)
2018	2 800 400 лв. (приблизително 1 431 800 евро)
2019	3 000 000 лв. (приблизително 1 533 900 евро)
2020	3 300 000 лв. (приблизително 1 687 300 евро)

Според наредбата за условията и реда за финансово подпомагане на проекти по национални програми за младежта, издадена от министъра на младежта и спорта, за финансиране по такива програми могат да кандидатстват:

- Организации, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на дейност в обществена полза и имащи за цел и/или предмет на дейност осъществяване на младежки дейности;
- Неформални младежки групи, осъществяващи дейности в полза на младите хора в страната.

Допустими за финансиране са и проекти, дейностите, по които се осъществяват в партньорство - съвместно с друго НПО, с органи на държавното управление, местната власт и техните структури или с неформални младежки групи.

Програмата не предвижда административно финансиране за младежки организации (т.е. средства единствено за обезпечаване съществуването на организацията, като наеми, консумативи и пр.), което е един от важните показатели на индикатора.

Както вече бе споменато, в целевия район единствено Община Кюстендил има собствена програма за финансиране на младежки инициативи. Бюджет - 3000лв. Годишно (около 1500 евро). Подобна идея съществува и в Община Враца, която предстои да разгледа въпроса за създаване на подобен фонд на сесия на Общинския съвет през 2017г. Интересен е случая в община Перник. Там младежките организации имат възможност да получат финансиране от общинския бюджет, при условие, че дейностите им са включени в общинския план за младежта, който се приема и обезпечават финансово с решение на Общинския съвет. Самите организации участват при изготвяне на плана и могат да внесат своите предложения.

ИНДИКАТОР 5. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕЖКА ИНФОРМАЦИЯ

Описание на индикатора

Една младежка информационна стратегия би трябвало да осигури прозрачност на държавната политика по отношение на младите хора. Такава стратегия би трябвало също да информира младите хора за различни възможности, които съществуват за тях. Различни инициативи, които биха могли да бъдат елементи на една младежка информационна стратегия може да бъде издаването на младежко списание и други информационни материали и осигуряване на отворени канали за комуникация с мрежите на всички основни заинтересовани страни в областта на младежката политика.

Анализ на индикатора в целевия район

Министерството на младежта и спорта създава и поддържа Национална информационна система за младежта (НИСМ) с цел осигуряване на актуална информация за потребностите на младежта в страната, както и за планирането, наблюдението, управлението и оценката на политиките за младежта на национално, областно и общинско ниво. Тази система, която е достъпна в Интернет, съдържа: данни за младежките организации в страната; списък на национално представителните младежки организации; изследвания за състоянието на младежта, анализи и оценки за провеждането на политиките за младежта на национално, областно и общинско ниво; национални и европейски документи, свързани с осъществяване на политиката за младежта; актуална информация за възможностите за финансиране на младежки дейности.

Информационните услуги са част от дейността на Младежките информационно-консултантски центрове (МИКЦ), които използват различни канали за достъп до младите хора - по телефон, електронна поща, чрез интернет страницата на МИКЦ и/или профили в социалните мрежи, разпространяване на печатни материали, организират се и специални информационни кампании. Специалистите на МИКЦ имат и задължение да обработват информационния поток и да го поднасят на младите хора в удобна и достъпна форма. Тази дейност цели удовлетворяване на широк спектър от интереси и потребности на младите хора, включително запознаването им с институциите и с правата им като част от местната общност, като граждани на Република България и на ЕС. От прегледа на сайтовете на МИКЦ в района се вижда, че предоставяната информация е актуална, обновява се своевременно, но рядко е от местни информационни източници.

Интересна е възможността за активно търсене на информация чрез EuroDesk, което представлява мрежа от комуникиращи помежду си информационни точки, както в страната, така и във всички други европейски страни. Всеки оператор в мрежата може да препраща въпроси от страна на млади хора до останалите, които са длъжни да потърсят информация и да отговорят.

Като публичен орган, общинските администрации също се грижат за предоставяне на младежка информация, което може да се види на някои от сайтовете им. В това отношение добри примери са Община Враца, Община Перник и Община Кюстендил.

ИНДИКАТОР 6. ПОЛИТИКА НА МНОГО НИВА

Описание на индикатора

Една национална политика за младежта трябва да очертае стъпките, които трябва да бъдат предприети и политиките, които трябва да бъдат реализирани не само на национално ниво, но на всички нива на държавната администрация. Една национална младежка политика не може да се превърне в реалност, без да се фокусира върху това, което трябва да се направи на местно ниво, и с активното участие на местните власти.

Анализ на индикатора в целевия район

Както стана ясно отговорно за младежката политика в Република България е Министерство на младежта и спорта (ММС). Министерството няма свои подразделения по места и за да може националната младежка политика да се превърне в реалност, се ползват други местни структури. На първо място това са регионалните и общински власти, но също така и някои младежки организации (хостващи МИКЦ).

Може да се каже, че съгласно Закона за младежта, политиката за младежта е децентрализирана в голяма степен. Областните управители осигуряват провеждането на държавната политика за младежта на територията на съответната област в сътрудничество с ММС, общините и младежките организации, регистрирани на територията на съответната област. Тази политика е съобразена с регионалните приоритети. Областният управител ежегодно изготвя областния план за младежта, като обобщава общинските планове за младежта.

Кметовете на общини отговарят за провеждането на общинската политика за младежта в съответствие с държавната политика за младежта, местните и регионални приоритети, като изпълняват общински планове и програми за младежта. Те работят в сътрудничество с ММС, с областните управители и с местните младежки организации. Кметовете изготвят ежегодно до 31 януари и предоставят на областните управители общинския годишен план за младежта и отчет за изпълнението на дейностите по планът от предходната година.

От направеното проучване в целевия район установихме, че всички по-големи общини имат публикувани годишни общински планове за младежта - открити в интернет на сайтовете на общините са двадесет на брой от целевия регион - Община Видин, Община Белоградчик, Община Чупрене, Община Димово, Община Враца, Община Козлодуй, Община Криводол, Община Кюстендил, Община Дупница, Община Сапарева баня, Община Монтана, Община Брусарци, Община Берковица (Стратегия), Община Перник, Община Радомир, Община Етрополе, Община Самоков, Община Горна Малина, Община Правец, Община Божурище, Община Ботевград.

Областни планове, публикувани в Интернет са само два - на Област Враца и Област Перник.

Община Перник е публикувала в интернет сайта си годишен отчет за дейността на консултативния съвет за младежка политика към кмета на общината по приоритети. Общинската и областна администрация във Враца са обединили дейностите си в един отчет, който е публикуван в интернет сайта им.

Всички разгледани планове са разработени в съответствие със Закона за младежта и приоритетите на Националната стратегия за младежта (2012-2020). В началото на плановете са заложили целите и приоритетите в младежката сфера в посока за развитие на този сектор. Структурата на плановете е аналогична, след общо въведение следва разширен анализ на предизвикателствата пред младежта, като се разглежда състоянието и потребностите на младите хора в съответните общини. Плановете най-общо анализират демографските характеристики, образование - формално и неформално, младежката заетост, здравословният начин на живот, достъп до информация и качествени услуги,

социално включване на младите хора, развитие на младежкото доброволчество и повишаване на активността на младите хора както и младежката престъпност. Някои общини например Чупрене са включили точки като нагласи към предприемачество и развитие на младите хора в малките населени места и селски райони.

Основната част от плановете включва приоритети и специфични цели за провеждане на общинска политика за младежта и мерки за постигането им. Основно финансиране за изпълнението на тези дейности е от бюджета на самите общини или европейски програми.

По отношение на субординацията по вертикала и особено взаимодействието между нивата община и министерство, то е или е опосредствано от Областната администрация или липсва (особено при по-малките общини). По-големите общини отчитат по-добро взаимодействие и са доволни от сътрудничеството си с ММС.

ИНДИКАТОР 7. МЛАДЕЖКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Описание на индикатора

Младежката политика трябва да се основава на научни изследвания за младите хора. Една младежка политиката не би трябвало да се изгражда на предположения и спекулации, а по-скоро върху факти и изследвания върху младите хора. Това би трябвало да помогне да се определи какво да бъде във фокуса на политиката на правителството. Младежките проучвания следва да разглеждат въпроси, свързани с благосъстоянието и положението на младите хора. Въпреки това, изследванията за младежта следва също така да се съсредоточат върху това кои политически мерки работят и кои не, мярка, която оценява как младежки неправителствени организации могат да играят роля в насърчаването на участието на младите хора и т.н.

Анализ на индикатора в целевия район

Законът за младежта изисква националната младежка политика да се изгражда на база дългосрочни младежки стратегии, които от своя страна се базират на анализ на предизвикателствата пред политиката за младежта. Този анализ в действащата стратегия (2012-2020) включва следните раздели: Демографска перспектива; Формално и неформално учене; Младежка заетост; Икономическа активност и предприемачество; Достъп до информация и услуги; Гражданска активност; Младежко доброволчество; Здравословен начин на живот; Младите семейства; Социалното включване на младите хора; Младежката престъпност; Младите хора в малките населени места и селските райони; Управление на младежката политика.

При анализа са ползвани данни на Евростат, Евро барометър, Националния статистически институт, национално представително проучване на Агенция «Медиана» и др. Вижда се, че съществува практиката ММС да поръчва изследвания, а не само да ползва готови статистически данни. Това важи и за оценката на политиките за младежта - така например през 2014г, ММС е поръчало на Института за социални изследвания и маркетинг МБМД национално представително изследване на тема „Установяване на ефекта от политиките за младежта върху младите хора в страната”, което определено допринася за изследвания индикатор, защото е важно да се знае кои мерки работят и кои не. Няма данни мрежата от МИКС да се ползва за младежки изследвания или като източник на обратна информация за младежта.

Няма данни да са поръчани специализирани проучвания по отношение на младежта и младежката политика на областно и общинско ниво в целевия район. Ползват се достъпни източници, включително Националния статистически институт, но това не гарантира, че младежката политиката не се изгражда по-скоро на базата на предположения, отколкото на факти и на обратна връзка от самите младите хора за реалните им проблеми и нужди. При изготвяне на общинския план за младежта се ползват информация от институции като Бюро по труда, училищна мрежа, МВР, читалища, доставчици на социални услуги, МИКЦ и по-рядко младежки и работещи с младежи организации. Интересен е опита на община Враца, в която кметът се информира директно от самите младежи, за което ще стане дума по-долу.

ИНДИКАТОР 8. ПОЛИТИКА ЗА УЧАСТИЕ

Описание на индикатора

Крайъгълният камък на младежката политика, трябва да бъде активното участие и включване на младите хора в обществото. Младежката политика, трябва да бъде насочена към това как младите хора могат да бъдат включени в процесите на вземане на решения. Как държавните служители ще включват млади хора при вземане на решения, които засягат именно тях? В допълнение, как може младежката политика да улесни процеса, там където младите хора участват и допринасят активно за обществото?

В Европа съществува дългогодишна традиция за привличането на неправителствени младежки организации и младежки съвети (“амбrelа организации” на младежки неправителствени организации), които участват във вземането на решения на правителствено ниво. Младежките организации повече от 30 години са имали силно влияние върху програмите и дейностите в сектора на младежта в Съвета на Европа, чрез принципа на “съвместно управление”. Младежките организации на всички нива взеха активно участие в процеса на

консултации, който предхожда Бялата книга за младежка политика, приета от Европейския съюз. Активното участие на неправителствени младежки организации по въпроси, засягащи младите хора се практикува в повечето европейски страни.

Младежките организации също играят важна роля по отношение на включването на младите хора, превръщайки ги в активни граждани в собственото си общество. Насърчаване и подпомагане на активното участие на младите хора в младежки неправителствени организации трябва да бъде централен елемент на политиката за младежта.

Анализ на индикатора в целевия район

Един от основните принципи на държавната политика за младежта, деклариран в Закона за младежта, е гарантирането на диалог и участие на младежите при формирането на политиката за младежта. Самият закон посочва и механизъм за това - чрез Националния консултативен съвет за младежта, в който влизат представители на национално представителни младежки организации. Същевременно в Република България няма действащ Национален младежки съвет, който да има достъп до процесите на вземане на решения, касаещи националната младежка политика. Освен Консултативния съвет се ползват и други начини за диалог - например при изготвянето на Националната стратегия за младежта, същата е консултирана с участието на над 900 млади хора, представители на младежки организации, общини, държавни и областни администрации. По време на тези консултации са обсъдени и дефинирани целевите групи, стратегическите цели, приоритети и задачи, а страна на участниците са направени над 250 писмени предложения.

На въпроса: Общината включва ли по някакъв начин младежите в процеса на вземане на решение, от интервюираните 9 представители на общински администрации (Видин, Монтана, Враца, Лом, Димово, Перник, Радомир, Кюстендил, Дупница), четирима отговарят, че липсва подобна практика. В останалите случаи се изтъкват някакви механизми, като инициране на срещи с младежи, чрез Консултативния съвет по младежка политика (в който има представители на младежки организации), чрез изградени младежки структури - напр. Ученическият общински съвет (Враца) и младежки лидери (Радомир). Както споменахме по-горе, кметът на Враца иницира ежегодна среща наречена „Посланиците на Враца“ с младежи от града, учещи във висшите училища в страната и чужбина, за генериране на иновативни идеи, които да се включат в дейностите на общината. На въпроса „Представители на вашата организация канени ли са за участие в съветнически или консултативни органи по младежка политика към общината или друга публична институция?“ 10 НПО (45% от респондентите) отговарят положително, но има и такива, които дори не знаят, че подобни органи съществуват. На въпроса дали по някакъв начин участват в

изготвянето на годишния общински план за младежта, положителните отговори са 6 от 22 организации (27% от респондентите).

Една от оперативните цели на действащата Стратегия е Насърчаване на самоорганизирането на младите хора, което да стане чрез: Насърчаване и подпомагане на развитието на младежките организации от държавата, общините, бизнеса и обществото; Усъвършенстване на нормативната уредба за младежките организации; Признаване на приноса на инициативите на неорганизираните млади хора; Популяризиране и мултиплициране на добри практики на младежка гражданска активност. Както стана ясно, единствено Националната програма за младежта е целенасочен държавен инструмент, който подкрепя реализирането на стратегическите намерения. Програмата обаче разполага с ограничен бюджет и едва ли е в състояние да подпомогне осезателно развитието на младежкия сектор в страната. На по-ниските нива респондентите на изследването отговарят различно, но като цяло се счита, че подпомагането на младежките организации от местната власт не е на ниво и че гласът на младите хора рядко се чува (едва 33% от запитаните отговарят нещо друго).

ИНДИКАТОР 9. МЕЖДУСЕКТОРНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Описание на индикатора

Една динамична и всеобхватна политика за младежта трябва да отговори на различните нужди на младите хора във всички сектори на обществото. Необходим е междусекторен подход в развитието на младежката политика, което означава, че тя трябва да бъде съвместна отговорност и да зависи от съвместното сътрудничество между редица министерства с различни портфейли като младеж, спорт, образование, култура, отбрана, здравеопазване, транспорт, на труда, селското стопанство и т.н. и т.н.

Един възможен начин за гарантиране на междусекторното сътрудничество е създаването на междуведомствена комисия, която да работи върху разработването, прилагането и мониторинга на младежката политика.

Анализ на индикатора в целевия район

Според Националната стратегия широкият обхват на проблемите, които засягат младите хора, налага прилагането на многосекторен подход в политиката за младежта. От своя страна политиките за младежта могат да допринесат за постигането на резултати в области като политиката по отношение на децата и семейството, образованието, равнопоставеността на половете, трудовата заетост, жилищата и здравеопазването. Пак според Стратегията многосекторният подход следва да бъде развиван на национално, регионално, областно и общинско ниво чрез включване на целенасочени дейности в подкрепа

на развитието на младите хора в секторните политики и осигуряване на възможности за конструктивен диалог с тях при формулирането, изпълнението и оценката на младежката политика.

На национално ниво изследването констатира използване на междусекторен подход, макар да няма създадена междуправителствена комисия, която да координира взаимодействието (Националният консултативен съвет за младежта към ММС е по-скоро младежки съветнически орган, виж Индикатор 11 по-долу). Така например в годишните планове за изпълнение на Националната стратегия и в техните отчети, които се приемат от Министерския съвет, с дейности са натоварени различни институции, както министерства (Министерство на образованието и науката, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на здравеопазването и други), така и държавни агенции (Агенцията за социално подпомагане, Агенцията по заетостта, Агенцията за защита на децата), общини, неправителствени организации и т.н. Същият подход се прилага на регионално ниво, както и на общинско. Например в общинския план за младежта на Община Перник за 2016г. с отговорности по неговото изпълнение са натоварени, освен самата общинска администрация, още: Консултативния съвет по младежка политика към Община Перник, Общинския младежки съвет, Дирекция „Бюро по труда“, Районната здравна инспекция, Общинския младежки дом, Областната дирекция на МВР, местни читалища, неправителствени организации и др.

Във всички общински планове дейностите и различните мероприятия са оформени в таблици, от къде се вижда, че общинските администрации си сътрудничат по изпълнение на различните приоритети с различни институции. От проведените разговори стана ясно обаче, че обикновено планът се изготвя като всяка институция или организация, която има отношение към младежта, дава своите предложения, които се обединяват съвсем механично в крайния продукт. Подобен подход не може да бъде добър пример за наличието на целенасочена младежка политика. Има, разбира се и други практики, в които разработването на плана става с участието на консултативни органи.

В част от общините в целевия район функционират консултативни съвети за младежта - напр. Враца, Перник, Радомир, Лом съществуват функциониращи такива, другаде предстои да се създадат (Видин), а има и случаи да е прекратена тази практика (Дупница). В споменатата община Перник Консултативният съвет по младежка политика включва по един представител на всяка младежка организация, но също и на институции и организации, работещи с млади хора, представител на Общинската администрация, представител на Комисията за работа с децата, младежта, спорта и туризма в Общински съвет, представител на отдел „Закрила на детето“ при Агенция „Социално подпомагане“, представител на ММС на регионално ниво, отговарящ за младежки дейности и представител на ММС на регионално ниво, отговарящ за спортни дейности.

Председател на комисията е кмета на общината. Консултативният съвет за младежка политика има за цел да подпомага работата на Общинската администрация в организирането, координирането и реализирането на младежка политика, включително и дейностите по взимане на управленски решения. Например той изготвя Стратегия за развитие на младежката политика в Община Перник, както и Програма за нейното реализиране, проучва младежката проблематика и осъществява периодични срещи с представители на младежки организации, участва в заседанията на постоянната Комисия за работа с децата, младежта, спорта и туризма в Общински съвет Перник, както и в заседанията на останалите постоянни комисии, когато разглеждат въпроси, свързани с младежка проблематика и пр. Комисията притежава дори собствен сайт (www.ksmp-pernik.com).

ИНДИКАТОР 10. ИНОВАЦИИ

Описание на индикатора

Политиката за младежта следва да насърчи иновациите, чрез прилагане на креативно мислене при изправяне пред предизвикателствата, както и да стимулира младите хора да бъдат креативни и иновативни.

Анализ на индикатора в целевия район

Като цяло липсват достатъчно данни за оценка на този индикатор. Единствено можем да отбележим, че в стратегическите документи присъстват някои модерни мерки за решаване на младежките проблеми, като например стимулиране на социалното предприемачество за младежи, подкрепа и сертифициране на неформалното образование и пр. Говори се също за насърчаване на приноса на младежката работа за реализацията на творческите способности на младите хора.

Като добри примери за иновативни подходи по отношение на младежката политика в целевия район респондентите (общини, МИКЦ) изтъкват: Срещите „Посланиците на Враца“, работата на Консултативния съвет в Перник, конкурсите за младежки проекти на Община Кюстендил, работата на Общинския младежки съвет (Кюстендил), проекта „Младежка банка“ (Видин) и др. От изследваните работещи с младежи организации едва 8% от отговорилите на въпроса споделят, че имат проекти и инициативи, които биха определили като иновативни или поне за добра практика. В повечето случаи обаче става дума за такива, които са нови единствено за конкретното населено място.

ИНДИКАТОР 11. МЛАДЕЖКИ СЪВЕТНИЧЕСКИ ОРГАНИ

Описание на индикатора

С цел да се осигури консултиране и партньорство между правителството на една страна и младите хора и младежките организации, от друга страна, следва да се създаде структура (като консултативен комитет), който да получи мандат, за да влияе на правителството по въпроси, свързани с младите хора. Такава структура не само трябва да съществува на национално ниво, а и да бъде развита на всички нива на държавната администрация.

Анализ на индикатора в целевия район

Според Закона за младежта, при провеждане на държавната политика за младежта министърът на младежта и спорта се подпомага от Националния консултативен съвет за младежта. Това е по същество е младежки съветнически орган, защото основните участници в него са национално представителните младежки организации и националното представителство на студентските съвети. Националният консултативен съвет за младежта дава становища по проекти на нормативни актове и стратегически документи, които се отнасят до политиката за младежта и предлага мерки за постигане целите на държавната политика за младежта.

При провеждане на общинската политика за младежта кметовете на общини могат да се подпомагат от общински консултативни съвети по въпросите за младежта, създадени с решение на общинския съвет. Една от функциите на тези консултативни органи включва съгласуване на общинския план за младежта. Фактически консултативните съвети, там където са създадени, комбинират междуведомствена структура с младежки съветнически орган, защото в състава им влизат както представители на институции и организации, имащи отношение към проблемите на младежта, така и представители на младежкия сектор. При такъв състав е трудно да бъде преценено доколко гласът на младите хора реално се чува при формулиране на местната младежка политика. Понеже вече разгледахме дейността на общинските консултативни органи при Индикатор 9, тук няма да се спираме отново на тях. Ще отбележим също, че на регионално ниво подобни структури не съществуват.

На територията на община Перник развива своята дейност Общински младежки съвет, който е създаден през 2006 г. със съдействието на Община Перник и Общински младежки дом. В дейността си ОМС се води от своя устав, изготвен от членовете на организацията. Общински младежки съвет има свой председател и заместник-председател, които се избират от членовете на Съвета след провеждане на общо събрание и гласуване. Съветът има консултативни функции по отношение на общинската политика. В Кюстендил също има функциониращ Младежки общински съвет, който е устроен по подобен начин и реализира собствени проекти. В някои други населени места също има подобни структури, наречени с различни имена (Ученически общински съвет - Враца, Видински

детски и младежки парламент и др.), но с неясен статут и влияние върху местната младежка политика.

НЯКОИ КОНСТАТАЦИИ И ПРЕПОРЪКИ

Тук ще обърнем внимание само на нерешени проблеми по отношение на развитието на младежката политика и активизъм в целевия район, които биха могли да бъдат фокус на обучението и дейността на екипа от младежки райдери по време на проекта.

Като цяло може да се каже младежката политика не е ясен приоритет на публичните власти на почти всички нива. Признаците за това са:

1. Макар в повечето общински администрации да има структури (дирекции), включващи въпросите за младежта, рядко има назначен специалист, който да отговаря само за това. Нещо повече, самото ММС няма регионални представители във всички области, а там където ги има фокусът на дейността им е спорта. Изобщо доста е обезпокоително, че често се поставя едва ли не знак на равенство между младежка политика и спорт, като проблемът идва от самото министерство и неговите приоритети.

2. Общинския план за младежта се изготвя често формално, като се приканват идентифицирани от местната власт местни стейкхолдъри да дадат своите предложения. Най-често това са публични институции, имащи отношения към младежта (младежки домове, образователни и културни институции, бюро по труда и пр.), като понякога се канят и младежки и работещи с младежи НПО. При такъв подход трудно може да се твърди, че планът съответства на реални нужди на младите хора, още повече че на повечето изследвани места не се идентифицира никакъв механизъм за проучване на тези нужди - не се правят изследвания, отсъстват младежки съветнически органи). Не случайно повечето респонденти констатират, че гласът на младите хора не се чува достатъчно. Стои въпросът как се определят местните младежки приоритети? Наличието на консултативни съвети, изградени на посочения по-горе принцип, е добро за координиране изпълнението на плана, но си остава въпросът кого обслужва подобно планиране.

3. Най-силния индикатор за липса на политика за насърчаване на младежкия активизъм е младежкия бюджет и начина на достъп на младите хора до него. Както се видя от изследването, българската държава отделя скромни средства в това отношение, чрез една национална програма. Други алтернативи почти липсват, особено на регионално и местно ниво. Много добре би било да се следва примера на Община Кюстендил и да се създаде дори и малък фонд за

младежки проекти, за който да се конкурират както младежки организации, така и неформални младежки групи.

4. Няма достатъчно грижа от страна на публичните власти към младежкия сектор и младежките организации. МИКЦ донякъде запълват тази празнота, но европейският опит сочи, че наличието на развит младежки сектор е от ключова важност за ефективността на политиките. Държавата, както и общините, трябва да имат ясен приоритет в това отношение, обвързан със съответния бюджет. Добър пример са някои общини и големи НПО, които се опитват да създават младежки структури (съвети, свои доброволчески програми) и да ги подпомагат методически и организационно, като по този начин практически генерират нови младежки организации.

5. Младежките съвети на общинско ниво трябва да бъдат подкрепяни и развивани, да са в по-голяма степен легитимни представители на младежката общност, да са действителен изразител на нейните нужди и интереси. Освен това е много важно тези структури да имат регламентиран глас във формирането на местната младежка политика, ясен механизъм и гаранции, че този глас ще се чува и взема предвид от вземащите решения.

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. Закон за младежта
2. Национална програма за младежта (2016-2020)
3. Правила за финансово подпомагане от община Кюстендил на проекти за младежки дейности на младежки неправителствени организации

Съдържанието на публикацията е отговорност единствено на сдружение Свободен младежки център и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.